

РЕЦЕНЗІЇ

Р. А. Калюжний,
доктор юридичних наук, професор

НОВА МОНОГРАФІЯ З ПРОБЛЕМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Актуальною проблемою сьогодення для науки адміністративного права є дослідження на доктринальному рівні питань належного регулювання матеріальних та процесуальних взаємовідносин держави і особи у публічно-правовій сфері. Саме такий характер має монографічне дослідження О. В. Музи «Адміністративно-процесуальні правовідносини в Україні»¹.

Заслуговує на увагу спроба автора монографії поглибити дослідження теоретико-методологічних підходів щодо обґрунтування сутності управлінських, процедурних, адміністративно-деліктних та судочинських складових цілісного предмету адміністративного права України. У свою чергу, це зумовлює потребу у формуванні та розвитку нових наукових поглядів щодо суті та призначення адміністративно-процесуальних правовідносин як одних із видів адміністративно-правових відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією норм матеріального адміністративного права у різних за складністю, структурою і функціональним характером сферах адміністративно-процесуальної діяльності органів публічної влади.

Рецензована монографія є першим в українській адміністративно-правовій науці комплексним науковим дослідженням, що присвячене теоретичним засадам адміністративно-процесуальних правовідносин як концептуальної основи адміністративного процесу.

Автор наукової праці вдало підійшов до формування змісту монографії, який є належним чином структурований та відповідає існуючим теоретичним проблемам в адміністративному праві. Структура монографії також є доволі вивіреною і логічною. Зміст наукового дослідження відповідає обраній темі та розкриває визначений автором об'єкт і предмет дослідження.

Аналіз монографії О. В. Музи дає підстави констатувати, що автором вдало вирішено наукову проблему теоретичного обґрунтування сутності та правової природи адміністративно-процесуальних правовідносин. Крім цього, досить детально розглянуто становлення і розвиток теоретико-методологічних засад адміністративного процесу в Україні, визначено концепцію адміністративного процесу як систему фундаментальних наукових поглядів і уявлень про групи адміністративно-правових відносин, у яких відбувається реалізація адміністративного матеріального правовідношення за допомогою адміністративних процесуальних норм, правил і процедур.

Заслуговує на увагу запропонована у першому розділі монографії «тріада» адміністративного процесу, що включає у себе три складові частини адміністративно-процесуальної діяльності суб'єктів владних повноважень: управлінський процес (застосування адміністративно-правових норм органами державної влади, посадовими і службовими особами, у тому числі у ході виникнення, зміни та припинення адміністративної процедури); адміністративний деліктний процес (особливий вид виконавчо-розпорядчої та судової діяльності, пов'язаної з реалізацією у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових норм); адміністративний судовий процес (особливий порядок розгляду судами справ адміністративної юрисдикції).

Аналіз другого та третього розділів монографічного дослідження свідчить про обрання автором правильного методологічного інструментарію, оскільки у даних розділах висвітлено статистику і динаміку адміністративно-процесуальних правовідносин, проаналізовано основні сфери їх виникнення.

Новою виглядає визначена автором система адміністративно-процесуальних правовідносин, що виникають у сфері публічного управління: 1) адміністративні провадження із прийняття правових актів управління; 2) організаційно-управлінські відносини (по горизонталі та по вертикалі);

¹ Муза О. В. Адміністративно-процесуальні правовідносини в Україні : монографія / О. В. Муза ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К. : Четверта хвиля, 2015. – 320 с.

3) укладання, виконання, зміна, розірвання та припинення адміністративних договорів; 4) адміністративні процедури; 5) надання адміністративних послуг.

Також не менш цікавим видається матеріал монографії, присвячений проблемам розвитку адміністративно-судочинських правовідносин. Так, виділено наступні групи адміністративно-судочинських правовідносин: 1) відносини процесуальної організації здійснення адміністративного судочинства; 2) відносини, які вирішують ефективно поєднання організаційно-правових засад адміністративного судочинства із практикою розгляду і вирішення публічно-правових спорів на основі правового регулювання інститутів адміністративного судочинства; 3) відносини, які забезпечують процесуальну взаємодію учасників адміністративного судочинства; 4) відносини, які впливають із адміністративної юрисдикції; 5) відносини, які забезпечують доступ до адміністративного судочинства.

У четвертому розділі монографії розкриваються проблемні питання захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні. У цьому контексті важливо відмітити, що цінністю даного монографічного дослідження є розгляд автором теоретичних аспектів адміністративно-процесуальних правовідносин на основі людиноцентристського підходу. При цьому, як стверджує автор, у практичній площині в Україні так і не відбулось реального «наближення» публічної адміністрації до потреб фізичних та юридичних осіб.

Завершує рецензовану монографію п'ятий розділ, який присвячений шляхам вдосконалення правового регулювання адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні. На цій основі виокремлено фактори подальшого розвитку адміністративно-процесуального законодавства України, а також звернуто окрему увагу на проблему необхідності нової кодифікації адміністративно-матеріальних та адміністративно-процесуальних норм.

Автор творчо підійшов до означення ключових понять теорії адміністративно-процесуальних правовідносин. Схвальним є удосконалення низки наукових категорій – «адміністративно-процесуальні правовідносини», «об'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин», «юридичний зміст адміністративно-процесуальних правовідносин», «фактичний зміст адміністративно-процесуальних правовідносин», «адміністративно-процесуальна норма», «адміністративно-судочинські правовідносини».

Окремо у ході написання наукової роботи автором вдалося визначити фактори, від яких залежить подальший розвиток адміністративно-процесуального законодавства України, а саме: конституційної модернізації державної влади та модернізації публічної служби у взаємозв'язку з інтеграцією України до ЄС; вирішення питання систематизації цілої групи адміністративно-правових норм: адміністративно-процедурних, адміністративно-судових, адміністративно-деліктних, обравши при цьому зважену методологічну модель системи адміністративного процесу; зміни системи адміністративного права шляхом виокремлення, зокрема, таких окремих галузей права, як адміністративно-судове та адміністративно-деліктне право; повноцінного визнання судової практики джерелом права на законодавчому рівні; поступового впровадження у практику адміністративних процесуальних правовідносин європейських принципів адміністративного права та правових позицій (висновків) Європейського суду з прав людини; реалізації передумов можливого «поглинання» адміністративного судочинства судовим правом, що призведе до зміни системи адміністративного права та «звуження» обсягу наукової конструкції «адміністративний процес».

Монографія насичена обґрунтованими доказами виокремлення у системі адміністративно-процесуального права трьох її складових – адміністративно-процедурного, адміністративно-деліктного та адміністративно-судового права.

На нашу думку, досліджуючи теоретичні засади адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні, автору монографії необхідно було звернути більшу увагу на межі адміністративно-процесуальної діяльності суб'єктів владних повноважень в управлінських, адміністративно-деліктних та адміністративно-судочинських правовідносинах.

Ураховуючи викладене, сформульовані О. В. Музою у монографії концептуальні засади адміністративно-процесуальних правовідносин свідчать про їх наукове та практичне значення в обґрунтованні теорії адміністративного процесу. Водночас вона ставить цілу низку нових запитань, відповіді на які ми сподіваємося знайти в подальших наукових працях автора.